

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ad Leonem X. Pontificem Maximvm

[Straßburg], 1519

VD16 L 3409

Corollarivm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34717

non nubat. Si nō uult habere dominū, desistat accipere uirum, quia sic deus in apostolis & scriptura sua praecipit, & ordinat.

COROLLARIUM.

Quaecunq; habet morosum uirum, non praesumat par pari, nimui repellere, sed moribus contrarijs ac placitis mutare. Sic enim hic docet Apostolus, ut ad fidem cōuertantur uiri, per bonam conuersationem mulierū. Quod aut de fide, hoc de quolibet alio minore bono faciendū est. Sic & Paulus i. Corint. vij. Sanctificatus enim est uir infidelis per mulierem fidelem. Malū enim malo non uincit, sed auget & roborat, uincitur aut bono.

Secundū, qd ornatus eorū non sit in exteriori capillatura, aut auro, aut indumentis. At iste nunc est potissimū ornatus Christianarū mulierū, & usq; ad monstra pductus hodie, quod. d. Apostolus, Iste externus cultus sit gentiliū mulierū, Christianae alio ornentur. Quis autem potest in tanto abusu tacere? Primū, Scio aliquot mulieres (nam nō sunt omnes stultae illius uanitatis cupidae) quae cogunt inuitae se ornare istis cultibus, ac mire fastidiunt, sicut Hester regina, Sicut S. Elizabeth regina, Et frequenter illae sunt tales, q̄ abundant ut possint ornari. Illae enim magis cupiunt, q̄ non possunt. Sicut nūc nobiles, & ciues, quo sunt egeniores suis auis, eo sunt in cultu effusiores. De istis itaq; dicamus.

Sancta Agatha cum esset ex nobili genere, non tantū in ueloficut mulier incessit, sed etiā in seruili ueste, & de hoc reprehensa gloriabatur sese ancillā Christi, ut patet in eius legenda. Ac primū nescio magis ne maritos an uxores arguam, aut certe magistratū ciuitatis, quod mulieribus talia permittāt, quibus extentur eorū res scienter ac uolenter. Cur enim ille nō ponit leges ut alibi sit: aut cur maritus uxorem, non compescit, cum sit dñs eius. Aut si hoc sustinet uolens, quid miratur exactionem principū? Et uidete, nisi mutaueritis, nō cessabit, sed crescet exactio, de quo uos uolo certificare, quia ista finita, ueniet maior alia, qui sic prouocastis deum & prouocatis. Nonne debet pudescere honesta matrona, quod tanti precij habet uela, & calyptra, ut modesto ciui, ad integram rem familiarem sufficeret? Quid dicam de tunicis, & sumptuosissimis abusibus sericorū, purpurarum, auri, & argenti? Et sane mitius damnum est, quod in fibulas, catenas, & annulos uertitur argenteos, q̄ quod in aureas uittas,

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES

reticula, fimbrias, texturas, plumaria, ac polymita fit ex serico. Hæc em̄ usu cōsumunt̄, illa p̄manent utibilia, & si nondū utilia.

Sed quid de illis nouis, nescio an questus, an damni magistris qui ad plananda uela & cætera linea, rotarū sumptuosas machinas ædificant, ut xvij. xx. flore. constant uela, xl. uel. l. cōstet machina planatoria, potuit fulmen rotas sanctę Catherinæ paratas perdere, & nō potest & has uanissimas ac mundanissimas machinas tangere. Sed hæc omnia sunt signa, quod interior cultus displicet, qui non ita displiceret, si exterior non ita placeret, facile contemnit honesta matrona externum cultum, quæ studiosa est interni cultus, neq; possunt uterq; ex æquo curari.

Redijt itaq; tempus Synagogæ quod Esaias ca. iij. describit, dicens, Pro eo qđ filia Sion eleuata sunt, & ambulabant extento collo, & nutibus oculorū ibant, & plaudebant, & ambulabant pedibus suis, & composito gressu incedebant. Decaluabit dñs uerticem filiarū Sion, & dominus crinem earum denudabit, in die illa auferet dñs ornamentum calciamentorū, & lunulas & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelides, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gēmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus & specula, & syndones, & uittas, & theriſtra. Et erit pro suauī odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitiū, & pro fascia pectorali cilicium &c. Ecce quot & quanta mulierē luxus congregauit. xxi. ornamenta mulieri nō satis sunt. Quis nō horreat uxorē ducere: nōne optimo uocabulo, tam Græci q̄ Latini, ornatū mullerem appellant mundum: quia uelut cōgeries rerū, ita illa mundū quendā constituunt. Lege etiam Theophrastū, B. Hiero. cōtra Iouinianū, & Plautum in Aulularia, & uidebis quod mulieri si licentia detur, infinita cupiditas est ornatus, ideo non explenda, sed præcidenda oibus uiribus. Et quid agit honesta Matrona, aut uirgo, ut tanto studio cupiat meretricibus cōformari: aut quid quæris ornatu tanto: ut irrites animos alienorū uirorum. An significas, quia inuitā habes castitatem. An meretrix optas fieri. Quid quæris a liij placere q̄ uiro tuo. Quis non habeat suspectū hoc uotum placendi. Mulier satis abunde placet, si ita est ornata, quod uiro placet, huic em̄ soli debet placere, huic data est & subiecta. Similiter

& uirgines, cur stulte cupiunt placere iuuenibus: An nō cogitas quod terretur ducere te, si cogitet, quod tanto sumptu te cogatur ductā ornare: Si uis iuuenem amore capere, audi utilissimū cōsiliū, Esto pudica, paucis ornata, paucis uerbis loquens, Nec oculos aliquando in faciem eius iaciens. Maximus cultus uirginis & mulieris est, pudica uerecundia, hæc enim prouocat & capit animos uiroꝝ, super omnem ornatum. Insuper neq; stabile facit matrimoniū, ubi amor carnis, ornatu excitatus, cito fastidire facit nuptias quia non moribus bonis, sed futili nixus est ornatu. Sic fac, & uirum acquires (etiā deo benedicente) citius quā dissolutissimæ ille uoragine rerum, lupis & meretricibus similimæ, de quibus Psal. cxliij. Filiæ eorū compositæ, circumornatæ ut similitudo templi, id est præ alijs eminenter decoratæ, sicut templū præ cæteris domibus eminet, ornatur & spectatur &c.

Dictum est, quo modo mulier se erga uirū habere debeat, ut honoret suū maiorē, secundū hoc præceptū, duplici scilicet cultu obedientiæ & reuerentiæ, ut sit prompti cordis, ad eius uoluntatem agi, deinde honoret eum ex corde, magnifice de eo sentiens, Si quærat autem, quō possit uirū habere in honore, qui sit difformis, morosus, ac prorsus nec amorē quidē dignus, nedū honore. Respondeo, sicut de parentibus dixi, quod deus in illo suspiciendus est, quia deo placuit, ut uir eius sit, & uices eius gerat, ut ait Apostolus. Vir imago dei est & gloria dei. Mulier autē gloria uiri. Ideo non debet sibi displicere, qd deo cernit placuisse & placere. Magna dignitas uiri, quod nomen dei, & officiū participat, ideo honorandus est ab uxore. deus enim uir est oīs ecclesiæ & animæ, qd sacramentū maximū, etiam causa est, cur uirū honorare debeat mulier, timere, & audire. Auerte ergo oculū a carne, & deū in uiro agnosce, & cole, & facile erit honorare eū.

At contra, Vt uiri etiam se præbeant dignos uiri & maioris nomine, nunc dicendum est, Sequitur ergo S. Petrus ubi supra. Viri similiter cohabitent secundum scientiam, quasi infirmiori uasculo impartientes honorem, tanq̄ etiam cohæredes gratiæ uitæ, non impediatur orationes uestræ.

Primum docet uiros, ut non simpliciter cohabitent mulieribus, sed secundū scientiam, id est, non secundū passiones & sensum tantūmodo uoluptatis causa, nihil discernens inter uxore

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES

& meretricē, nam sic & bestiae cohabitant, gentes. Erudit itaq; oculum uiri, quo uxorem inspicere debet, nempe non oculo cōcupiscentiae, sed scientiae & cogitationis, Qua scientia duo iubet scire & agnoscere uirum in uxore. Primū, inquit, quasi infirmiori uasculo. Secundum, tanquam cohæredes eis sint mulieres. Et sic seipsum exponit, quid uelit, per cohabitationem secundum scientiam intelligi, scilicet ut uir agnoscens uxorem, & infirmus uasculum, & tamen cohæredē gratiae, habeat eam in honore, & non in passione desyderij, Declaremus autem latius.

Scire debetis uiri, qđ mulier sit infirmior uasculū q̄ uir, ideo secundū hāc scientiā eis cohabetis. Vasculū uocat, & quo ad corpus, & quo ad animā, nam & uir eodē modo uasculū est, sed firmius. Mulier em̄ sicut est mollioris corporis, ita & animi, ideo ei impartendus est honor a uiris firmioribus. Vasculum omnes dicimur, propter animam in corpore, ut in uase morantem.

Est autē iste honor uasculi, honor corpori muliebri impartitus qui nihil est aliud, nisi casto amore uxore diligere, ut i. Thes. iij. Ut sciat unusquisq; uestrū, uas suū possidere in sanctificatione & honore, non in passione desyderij, sicut & gentes, quæ ignorāt deum, hoc est, abstinentū ab uxore est, & non satisfaciendum concupiscentiae, Sanctificatio em̄ illa est castitas. Sed Apostolus hęc docēs, per obliquū etiā uxores uiris cōmendare uolens, ut patientiā cum ipsis habeāt, uelut epitheto breuissimo, patientiā uiroꝝ tāgit, dicens, infirmiori uasculo muliebri, q. d. Mulier est, infirma est, uasculū est, habēs animā nobilissimā. Hęc igitē scientes impertite eis honore propter eas, tum etiam propter uos, ne impediant orationes uestræ, passionēs em̄ concupiscentiae, quæ sinunt orare: imo aliquod honestum agere. Cum oratio maxime requirat animū abstractum a passionibus carnis. Sed cum sit infirmius uas mulier, etiam ferenda est, & dissimulanda eius culpa, & non exacte semper puniēda, pro rebus leuibus, sicut aliqui uiri nimis tempestuosi facillima causa tragœdiam agunt. Sicut Psalmista dicit domino, Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit: Ita impossibile est in re familiari, durare pacem inter uirum & mulierē, si alter alteri nihil condonet ac dissimulet, sed omnia ad unguem obseruet. Quis enim non offendit aliquando: ideo dissimulanda sunt multa, ignoranda

plurima, ut pacis ratio possit constare. Igitur uirum moueat ad uxorem caste seruandam, quod est infirmius uasculum propter corpus, scilicet mollius & animum molliorem, deinde magis, quia est cohæres tantæ gratiæ. Tertio maxime ne & uirorum salus ipsa impediatur. uide, efficax persuasio & uehemens.

Similiter Apostolus Paulus Ephesi. v. Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam. Et unusquisq; uxorem suam sicut seipsum diligat. Vxor autem timeat uirum suum, id est honoret ac reuereatur. Puchre distinxit, uir diligat, uxor timeat, utrumq; caste, castus amor descendat, castus timor ascendat, hunc inferiori superiori, illum superior inferiori debet. Et Col. iij. dicit. Viri diligite uxores uestras, & nolite esse amari ad illas, hoc est, quod supra dixi, ne nimis exquirant & obseruent materiã obiurgandi.

Quomodo ergo Christus dilexit ecclesiã: utiq; spiritualiter, cum non inueniret quod amaret, sed quod odiret in illa, tamen tradidit semetipsum pro ea, sanctificans illam &c. Ita uir si inueniat in uxore minus amabile, oportet ut ipse mutetur, & tradat se, id est relinquat suum desiderium, quod non impletur propter defectum uxoris, ut sic tantummodo ea, in illa aspiciat, quæ amabilia sunt, & sic mundet eam sibi ipsi, ut exhibeat eam sibi absque ruga. Quod non fit, nisi ut dixi, in bono uicerit malum, & discat diligere, etiam non diligibilia, ut fiant diligibilia, uel ipsis mutatis, uel ipso. Nam cum omnes res sint indifferentes, possunt tamen diligere, tum odire, secundum quod mutat animus, ut honor mundi idem manens, diligitur & oditur ab eodem homine auerso & conuerso. Et iste est modus optimus mutationis, ubi non res, & obiectum, sed potentia mutatur hoc enim est stabile. Christianorum est hæc mutatio, & dexteræ excelsi, sed mundanorum est, solum quærere mutationem obiectorum.

Satis de isto, Nunc de Familia.

Honora patrem & matrem, quod sub patre etiam intelligatur dominus domus. patet ex. iij. Reg. v. ubi serui Naaman uocauerunt eum patrem. Inde denique est nomen paterfamilias. Quare honorandi sunt seruis sui domini, eadem expositione, qua supra, scilicet honore spirituali intus, prompte eis obediendo, & sublimiter de illis sentiendo propter dominum, cuius & nomen & officium in illis lucere uident, cuius & uoluntas hoc uult. ut 1. Pet. ij. Serui subditi sitis (ecce obedientia) in omni timore (ecce reuerentia)

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POP VLARES

dominis. Non tantū bonis & modestis, sed etiā discolis, id est
 difficilibus, prauis, morosis, obliquis, tortuosis &c. Quanquam
 hic Apostolus de seruis proprie loquitur, nō conducticijs, tamē
 eosdem tangit idem mandatum. Igitur serui, qui res dominorū
 suorū fraudant studiose ac uolenter, non secus q̄ fures reputan-
 di sunt, & tenentur ad refusionē, quia mercenarij sunt, ut sint fi-
 deles. At nunc tota querela totius mūdi est contra familiā. Ideo
 hoc præceptū eis diligentissime est notandū, quia hoc nō est ho-
 norare dominos, appellare eos dominos, sed ex corde obedire
 & timere. Et pulchre isto uerbo Apostolus cōsolatur familiā,
 quæ de dominis suis queritur, quod sunt mali seu discoli, id est,
 difficiles, dicens. Hæc est enim gratia, si propter conscientia dei
 sustinet, quis tristitias, patiens iniuste. Quæ enim est gratia, si pe-
 ccantes colaphisamini, & tunc suffertis: Et Paulus Colof. iij. Ser-
 ui obedite per oīa dominis carnalibus, non ad oculū seruientes
 quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes
 dñm, quodcunq; facitis, ex animo operamini, sicut domino, &
 non hominibus, Scientes, quod a dño accipietis retributionem
 hereditatis, domino Christo enim seruitis. Ecce q̄ pulchre ducit
 Apostolus hoc præceptū in spiritualem intelligentiam, quod ex
 corde honorandi sunt domini, quia nō illis, sed domino seruit
 in illis. Si ego hæc tam expresse dicerem, nemo crederet. Sed se-
 quitur quoq; cōsolatio eorum, sicut & Petrus fecit, dicens. Qui
 enim iniuriam facit, recipiet id qd inique gessit (ecce patientiam
 eorum format) & non est acceptio personarū apud deum, id est
 nō uos turbet, quod illi sunt dñi, uos serui. Idem est apud deum
 qui bene uel male operat, accipiet. Eadē Ephe. vi. Serui obedite
 dominis carnalibus, cū timore & tremore, in simplicitate cor-
 dis uestri, sicut Christo, nō ad oculū seruientes, quasi hominib⁹
 placētes, sed ut serui Christi (id est quia Christo seruitis) facientes
 uoluntatem dei ex animo, cū bona uolūtate seruientes, sicut do-
 mino & nō hominibus (in hoc enim non hoīm, sed dei uolūta-
 tem facitis, & deo seruitis) Scientes quoniā unusquisq; quodcū-
 q; fecerit bonum, hoc recipiet a domino, siue seruus, siue liber.
 Et Tit. ij. Seruos dominis suis subditos esse, in omnibus placen-
 tes, non contradicentes, non fraudantes. Sed oēm fidem bonā
 ostendētes, ut doctrinā saluatoris nostri dei ornent in omnibus

Contra, dominos oportet etiam se non tyrannos exhibere, quia ut supra dictum est, impossibile est, ut seruus non aliquando obmittat, aut committat, oportet multa dissimulare in bono seruo. Nam si illi debent obedientiam & reuerentiam, utiq; domino etiam debent clementiam & benivolentiam. Vnde Ephe. vi. & uos domini eadem facite illis, remittentes minas, Sciens quia & uester dominus est in caelis, & non est personarum acceptio apud deum. Quis enim potest seruire ei, qui ad omnem auditum increpat, iurgat, totusq; turbulentus est.

Hos sequuntur, & alij mercenarij & operarij, ut manuales, murarij, fabri lignarij, & similis generis, de quibus & fraude eorum, ubiq; grandis est quaestio, multo precio conducuntur, pigre operantur, & maiore parte fraudant dominos, quibus seruiunt, & heu nullam conscientiam sentiunt in hoc ipso, quasi non manifeste sint latrones & fures alienae rei, quam iniuste accipiunt dum non satis laborum pro ea faciunt.

Nouissime huc pertinent Episcopi, & Principes, Plebani, & Senatus, utrumq; scilicet dominiũ, qui sunt q̄ maxime timendi quia gladium domini portant, quibus cauendum est, ne obloquatur ullus, Quia lex dicit, principi populi tui ne maledicas. Et iterum, Dijs tuis non detrahas. Et heu nullis liberius detrahitur quam illis, Nullus timor est dei in illis presidentis. Omnis enim potestas a deo est, & licet exactioent, & premant rusticos, aut ciues suos, aut sacerdotes, tamen sunt ferendi, non secus ac manus domini prementis peccata nostra, & demerita.

Hij quia, praepotentia non possunt nocere in operibus, nocent in uerbis, ideo lex praecipit, ne detrahatur eis, neq; maledicatur. Hoc est enim iudicare suum superius, q̄d omnino repugnat ordini. At quo illorum uita magis est in luce, eo magis iudicatur & reprehenditur, sed minus catholice immo orthodoxe.

Concludamus,

Iudaei hoc praepceptũ irritum fecerunt, quando pro sua auaritia docebant, Munus quod per me, tibi prodest, id est, si obtulero illud pro te deo, erit utilius qua si tibi dedero. Quamuis & nunc illa stulticia passim regnet agente eadem auaritia sacerdotum ut plus tribuant ad mortuos lapides & ligna, & paratiore animo, qua proprijs parentibus, ac proximis uiuentibus. Quare ut dicitur

PTIS DECLAMATIVNCVLAE POPVLARES

xi sapius) ne cū Iudæorū uanissima hypocriti, legem dei oblitū, arguamur. Primū honoremus dei præceptū, & sic honoremus ut spiritualiter illud operemur, & intelligamus. Hoc est, ut ante omnia istis externis bonis, seu corporis, seu rerum (quia deus illorū non eget, nec ullum uerbū de ijs sibi conferendis in primis præceptis posuit, ut dicit apud Hieremiam septimo) parentibus obsequamur, si egeāt, deinde propinquis postea pauperibus & egenis. Tandem quibuscunq; opus fuerit, mutuo uel gratis demus proximis & fidelibus. Et nō sic, ut illis prætermittis (ut nūc furor regnat) templa, imagines, uela, uasa, in illis sumptuose cōparemus. Hæc sint nouissima & modica, quia nō necessaria. Necessarijs enim caremus, quia superflua struimus. Non enim necesse ut superfluis studeamus, cū tot sint necessaria ad salutem, ut nemo sufficiat ea perficere. Alioquin si illa sunt necessaria ad salutem, ubi pauperes saluabuntur, qui hæc non habent. Sed nunc miserrimo tempore, ita illis instatur, tanq̄ hæc sint & necessaria & sola ad cultum dei pertinentia, cum ad hoīm consolationem data sint, & deus non egeat, sed homo illorū. & non dantur hominibus sed deo, mira cæcitate. Et sunt qui dicāt, Scimus, quod nō eget deus illis, sed nō respondent, si dixeris eis, Cur ergo das illa deo, non cupienti, & subtrahis eadem fratri indigenti, cōtra uolūtatem dei præcipientis. Et tantū de illo præcepto quarto.

P R A E C E P T U M Q U I N T U M .
N O N O C C I D E S .

D lectum est de præceptis, quæ respiciunt deum tam in seipso q̄ suis locū tenentibus. Iam sex sequentia respiciunt proximū. Et uide mirū & aptum ordinē. Incipit enim prohibitio a maiori usq; ad minimū, nam maximū damnū est, occisio hominis, dein de proximū, uiolatio coniugis. Tertiū, ablatio facultatis. Quod qui in ijs nocere nō possunt, saltem lingua nocēt ideo quartum est, læsio famæ. Quod si in ijs non præualent omnibus, saltem corde lædunt proximū, cupiendo quæ eius sunt in quo & inuidia proprie consistit, de quibus uidebimus. Talis processus est & in primis. iij. Nam maximū est corde, ore, opere abijcere deum, deinde saltem ore inuanum nominare, quem corde & ore cōfiteris. Tandem, quem ore & corde colis, opere nō colere. Et nouissimū, in suis uicarijs despiciere, quod leuius sit

*Præceptum
quintum*